

PRELOŽILA
DAMIELA KRMAČOVÁ

DALTON TRUMBO

† Kiežby ten telefón prestal vyzváňať! Stačilo, že mu bolo zle, a nie ešte aby celú noc vyzváňal telefón. Páni, a ako strašne zle mu bolo! Nie z toho ich hnusného francúzskeho vína. Neudržal by ho v sebe tolko, aby mu takto narástla hlava. Žalúdok mu ustavične skrúcalo. Ešteže ten telefón nikto nezdvíha. Znel tak, akoby zvonil v nekonečne širokej miestnosti. A jeho hlava bola tiež nekonečne široká. Dopekla s telefónom!

Ten prekliaty prístroj musel byť na opačnom konci sveta. Kým by sa k nemu dostal, musel by kráčať večnosť. Vyzváňal a vyzváňal, vyzváňal celú noc. Možno niekto niečo súrne potrebuje. Nočné telefonáty bývajú dôležité. Človek by si myslel, že ho zaregistrujú. Bol unavený a išlo mu roztrhnúť hlavu. Mohli ste mu do nej strčiť celý telefón a nič by si nevšimol. Akoby zhltol dynamit.

Prečo ten prekliaty telefón nikto nezdvíha?

„Hej, Joe! Pohni kostrou!“

Taký znivočený sa ako hlupák predieral nocou zahaleným skladom k telefónu. Jeden by povedal, že v takom rachote by to tiché zvonenie telefónu nikto nepočul. A predsa, on áno. Počul ho aj cez klepot baličiek, cez lomoz dopravníkov a kvílenie rotačných pecí na poschodí, cez hrmotanie oceľových košov, ktoré ktosi fahal späť na miesto, cez praskot motorov v garáži a škrípanie vozíkov, ktoré by sa zišlo naolejovať. Prečo ich, dočerta, niekto nenaolejuje?

Prešiel prostrednou uličkou pomedzi oceľové koše, ktoré naplňali chlebom. Prekĺzol cez kopy nahromadených vozíkov, škatúl, pokrčených kartónov a nalomených bochníkov. Ako kráčať, chlapci ho sledovali. Neskôr si spomenul na ich tváre. Holanďan, Malý Holanďan

a Whitey po ňom čosi hodili a bol tam tiež Pablo, Rudy a všetci ostatní. Zvedavo naňho civeli, keď popri nich prechádzal. Možno preto, že sa vo svojom vnútri bál, a bolo to na ňom vidieť. Prišiel k telefónu.

„Prosím?“

„Poď hneď domov, synak.“

„Dobre, mama, hneď prídem.“

Zašiel do kancelárie, kde vedúci nočnej zmeny Jody Simmons za veľkou sklenenou priehradkou pozorne sledoval svojich pracovníkov.

„Jody, musím ísť domov. Práve mi zomrel otec.“

„Zomrel? Ach, chlapče, to ma mrzí. Jasné, utekaj. Rudy! Hej, Rudy! Vezmi nákladiak a zavez Joa domov. Jeho otec práve zomrel. Jasné, chlapče, choď domov. Nejaký z chlapcov ťa zaskočí. To je smola, chlapče. Len utekaj domov.“

Rudy dupol na plyn. Vonku pršalo, pretože bol december a v Los Angeles sa schyľovalo k Vianociam. Pneumatiky na mokrej ceste písкали. Až na to pískanie, ktoré sa ozývalo medzi opustenými budovami ľudoprázdnej ulice, a rachot fordky to bola tá najtichšia noc, akú kedy zažil. Rudy pridal. V zadnej časti nákladiaka niečo pravidelne hrkotalo, nech išli akokoľvek rýchlo. Rudy nič nepovedal. Iba šoféroval. Cestou k Figueroa prechádzali pomedzi veľké staré domy, potom menšie a potom pomedzi zopár na južnom konci. Rudy zastal.

„Vďaka, Rudy, dám ti vedieť, keď bude po všetkom. O pár dní sa vrátim do práce.“

„Jasná vec, Joe. Nič si z toho nerob, máš to ťažké. Mrzí ma to. Dobrú noc.“

Fordka naštartovala. Motor zavrčal a potom sa naklonená nabok rozbehla dole ulicou. Voda pri obrubníku

zašumela. Dážď plynule bubnoval. Chvíľu tam len tak stál, zhlboka sa nadýchol a zamieril domov.

Byt sa nachádzal v uličke nad garážou za poschodovým domom. Kráčal k nemu po úzkej príjazdovej ceste medzi dvoma blízko stojacimi domami. Medzi nimi bola úplná tma. Dážď stekajúci zo striech sa na tomto mieste stretával a s hlasnou ozvenou, pripomínajúcou vodu valiacu sa do cisterny, špliechal na zem a vytváral veľké mláky. Pri chôdzi vydával čľapot.

Keď vyšiel spomedzi domov, nad garážou zbadal svetlo. Otvoril dvere. Prehnal sa okolo neho prúd horúceho vzduchu. Horúci vzduch, čo voňal po mydle a francovke, ktorými otca umývali, a po prášku, ktorým ho po kúpeli pudrovali, aby predišli preležaninám. Všade panovalo ticho. Po špičkách vyšiel hore vo svojich premočených topánkach.

V obývačke ležal mŕtvy otec. Tvár mal prikrytú plachtou. Bol chorý už nejakú dobu a nechávali ho v obývačke, pretože na zasklenej verande, kde bola otcova, matkina a sestrina spálňa, bol priveľký prievan.

Podišiel k matke a chytil ju za plece. Priveľmi neplakala.

„Volala si niekomu?“

„Áno, čochvíľa sú tu. Chcela som, aby si prišiel prvý.“

Jeho mladšia sestra za zasklenou verandou ešte stále spala, no staršia sestra, iba trinásťročná, sa krčila v kúte vo svojom župane, potichu lapala po dychu a vzlykala. Zahľadel sa na ňu. Plakala ako žena. Nikdy predtým si neuvedomil, že je už takmer dospelá. Celý ten čas dospievala a on si to všimol až teraz, keď plakala kvôli smrti otca.

Dole niekto zaklopal na dvere.

„To sú oni. Poďme do kuchyne. Bude nám tam lepšie.“

Dostať sestru do kuchyne bol trochu problém, ale nakoniec to zvládla. Akoby nevládala kráčať.

Z jej tváre sa nedalo nič vyčítať. Oči mala vytreštené, no neplakala, len lapala po dychu. Matka sedela na stoličke v kuchyni. Objala ju. Vyšiel na schody a potichu povedal: „Poďte ďalej!“

Dvaja muži so žiarivo čistými goliermi otvorili dvere a vydali sa hore schodmi. Niesli dlhý prútený kôš. Rýchlo sa vrátil do obývačky, aby poodkryl plachtu a pozrel sa na otca skôr, než prídu hore.

Uvidel unavenú, iba päťdesiatjedenročnú tvár. Sklopil zrak a pomyslel si, otec, cítim sa oveľa staršie ako ty. Bolo mi ťa ľúto. Situácia nebola dobrá a nezlepšila by sa, preto je lepšie, že si mŕtvy. Ľudia sa dnes musia obracať rýchlejšie a namáhavejšie než za tvojich čias. Zbohom a spi sladko. Nikdy na teba nezabudnem a nie je mi ťa ľúto tak veľmi ako včera. Mal som ťa rád, oci, dobrú noc.

Vstúpili do miestnosti. Otočil sa a odišiel za matkou a sestrou do kuchyne. Druhá, iba sedemročná sestra stále spala.

Z prednej izby sa ozývali zvuky. Kroky mužov, ktorí po špičkách obchádzali posteľ. S nepatrným zasvišťaním odkryli plachtu až po nohy. Vzápätí zapraskali pružiny, ktoré sa po ôsmich mesiacoch vrátili do pôvodnej polohy. Pod váhou, ktorou odbremenili posteľ, zrazu zavrzgalo prútie. Po dlhom škripaní prúteného koša sa ozvali kroky prechádzajúce z izby dole schodmi. Napadlo mu, či niesli kôš dole schodmi rovno alebo mal hlavu nižšie ako nohy, alebo či to bolo nepohodlné. Jeho otec by v tej istej úlohe niesol kôš nanajvyš opatrne.

Keď sa zavreli dvere na dolnom konci schodov, matka sa začala trochu triasť. Hlas sa jej zachvel ako suchý vánok.

„To nebol Bill. Môže to tak vyzeráť, no nie je to tak.“

Potľapkal matku po pleci. Sestra sa opäť zosunula na zem.

To bolo všetko.

Ale prečo to predsa len nemohlo byť všetko? Koľkokrát si tým musel ešte prejsť? Bolo už po všetkom, tak prečo nemohol ten prekliaty telefón prestať vyzvárať? Šalel, pretože mal poriadnu opicu a snívali sa mu príšerné sny. Ak by musel, čoskoro by vstal a zdvihol telefón, no niekto by to mal z ohľaduplnosti spraviť zaňho, pretože bol unavený a mal toho už po krk.

Všetko navôkol sa zrazu zdalo ľahké a mdlé. Všetko stíchlo. Všetko bolo pokojné. Bolesť hlavy po opici v lebke búcha, duní a rozpútava peklo. Toto ale nebola opica. Bol chorý. Chorý muž, ktorý si začal spomínať. Ako keď vyprchá účinok éteru. Ale človek by si myslel, že ten telefón raz prestane vyzvárať. Nemôže to tak pokračovať navždy. Nemôže ho predsa stále dookola dvíhať a počúvať, že mu zomrel otec, a potom chodiť domov v daždivej noci. Ešte párkrát a prechladne. Navyše, otec mohol zomrieť iba raz.

Zvonenie telefónu bolo jednoducho súčasťou sna. Znelo inak než akýkoľvek iný telefón či zvuk, pretože znamenalo smrť. Napokon, toto zvonenie bolo jedinečnou záležitosťou, mimoriadne jedinečnou záležitosťou, ako by povedal starý profesor Eldridge na hodine angličtiny. A jedinečné záležitosti k vám prirastú, no nie je na osov držať si ich príliš blízko. Zvonenie a správa,

ktorú ohlasovalo, a všetko s tým spojené sa nachádzalo v dávnej minulosti a on už mal toho dosť.

Telefón opäť zazvonil. V dialke, akoby cez početné okenice vo svojej mysli, počul len jeho ozvenu. Cítil, že ho musí zdvihnúť, no zároveň mal pocit, akoby bol priviazaný. Znel osamelo ako Kristus, ozývajúci sa z útrobov jeho mysle, čakajúc na odpoveď. Nemohli sa však spojiť. Každým zazvonením bol osamelejší. Každým zazvonením v ňom rástol strach.

Opäť celý oťažel. Bol zranený. Ťažko zranený. Zvonenie ustávalo. Sníval. Nesníval. Bdel, no napriek tomu nič nevidel. Bdel, no napriek tomu nič nepočul, až na telefón, ktorý v skutočnosti nezvonil. Bol poriadne vystrašený.

Spomenul si, že keď ako dieťa čítal *Posledné dni Pompejí*, s hrôzou sa prebudil uprostred tmavej noci s hlavou zaborenou do vankúša a myslel si, že jeden z coloradských vrchov vybuchol, že prikrývky sú láva, že bol zaživa pochovaný a že tam tak bude už navždy ležať a umierať. Aj teraz rovnako lapať po dychu. Aj teraz mu rovnako zbabelo zvieralo črevá. Bol nekresťansky vystrašený, a tak nazbieral posledné sily a ako človek zakopaný v kyprej zemi sa začal rukami vyhrabávať na vzduch.

Prišlo mu zle. Takmer omdlel, keď lapať po dychu, no bolesť mu prinavrátila vedomie. Rozliezla sa mu po tele ako elektrina. Akoby ním prudko triasla a potom ho vyčerpaného hodila späť do postele. Nastalo ticho. Ležal a cítil, ako sa potí. Zrazu pocítil niečo iné. Vnímal svoju horúcu vlhkú pokožku a zistil, že ju pokrývajú obvazy. Bol nimi obviazaný odhora až dole. Dokonca aj na hlavu.

Bol teda naozaj zranený.

Vylakal sa, až mu srdce narážalo do rebier. Všetko ho zrazu škriabalo. Srdce mu v hrudi búšilo, no v ušiach nijaký tlkot nepočul.

Bože, takže je hluchý. Kde sa nabrali všetky tie reči o protiletckých bunkroch, keď v nich bomba zasiahne človeka tak, že mu odpáli celý ten komplikovaný ušný aparát a on zostane taký hluchý, že nepočuje ani tlkot vlastného srdca? Trafila ho tak poriadne, že je teraz hluchý. Nie iba trochu. Nie iba polovičato. Bol hluchý ako peň.

Kým bolesť odznievala, ležal a premýšľal: „No dobre, tak teraz budem mať nad čím premýšľať. A čo ostatní chlapi? Možno nemali toľko šťastia. Dolu v tej diere bolo zopár dobrých chlapcov. Ale ako budem hovoriť s ostatnými? Budem písať na papier. Vlastne nie, to oni budú písať na papier mne. Nie je to nič, z čoho by človek skákal od radosti, no mohlo by to byť aj horšie. Avšak keď si hluchý, si osamelý. Zbedačený.

Takže už nikdy nebude počuť. Nuž, bolo veľa vecí, ktoré nechcel znova počuť. Nechcel počuť kastanetový zvuk guľometu, prenikavé pískanie sedemdesiatpäťky, keď vystrelila, alebo jej pomalé dunenie, keď zasiahla cieľ, a ani zavíjanie lietadla nad hlavou, výkriky chlapa snažiaceho sa vysvetliť, že má v bruchu náboj a že mu spredu vytekajú raňajky, ktorý nerozumie, prečo nikto nezastane a nepodá mu ruku, avšak nikto ho nepočuje, tak veľmi sa všetci boja. Dopekla s tým!

Všetko sa chvíľu zdá jasné a potom zas nejasné. Akoby sa pozeral do malého zväčšovacieho zrkadla, ktoré k sebe približoval a potom odťahoval. Bolo mu zle a pravdepodobne bol omámený, bol ťažko zranený a osamelý, no tiež bol živý a v diaľke stále počul zvonenie telefónu.

Upadal do temnoty, potom sa znova preberal a všetko to lenivo dookola opakoval. Všetko ožilo zvukmi. Naozaj sa pomiatol. Na chvíľu sa mu vybavila priehrada v Colorade, kam sa s kamarátmi chodieval kúpať predtým, než prišiel do Los Angeles, predtým než prišiel do pekárne. Počul špliechanie vody, keď Art skočil jednu zo svojich hlavičiek. Je blázon, že sa ponára tak hlboko, prečo to my nedokážeme? Pozrel sa na vlniace sa lúky Grand Mesy tritisíc metrov nad morom a uvidel ich pokryté húfmi orlíčkov, ako sa mrvia v chladnom augustovom vánku, a v diaľke započul hukot horských potokov. Videl otca, ako ráno na Štedrý deň ťahá mamu na saniach. Počul, ako pod sanicami vŕzga čerstvý sneh. Sane boli jeho vianočným darčekom. Mama sa smiala ako malé dievča, a keď sa otec pousmial, na tvári sa mu zjavili vrásky.

Zdalo sa, že matka a otec sa vedeli dobre zabávať. Najmä vtedy. Kým dievčatá neboli na svete, rovno pred ním sa jeden druhému zaliečali: Pamätáš si na to? Pamätáš si na tamto? Plakala som. Takto si zvykol vravievať. Takýto si mal účes. Keď si ma zdvihol a posadil na starého útleho Franka, opäť som si uvedomila, aký si silný, potom sme na ňom jazdili po zamrzutej rieke a on nás po nej ako pes opatrne viedol.

Spomínaš si na ten telefón, keď sme ešte randili? Ja si z nášho randenia pamätám všetko, dokonca aj gunára, ktorý sa na mňa vrhal a syčal, keď som ťa objal. Spomínaš si na ten telefón, keď sme spolu randili? Ja áno. A spomínaš si na telefónnu linku v údolí Cole Creek, ktorá merala tridsať kilometrov a bolo na nej pripojených iba päť rodín? Pamätám. Pamätám si, ako si vyzerala s tými svojimi veľkými očami a hladkým čelom, ktoré ti zostali dodnes. Spomínaš si, akou novinkou bolo telefón-

ne vedenie? Ach, bolo to tam poriadne osamelé, v okolí piatich kilometrov nikde nikoho, akoby bol človek na svete sám. A ja som čakal, kým zazvoní telefón. Dvakrát zazvonil pre nás, pamätáš? Keď dvakrát zazvonil, volala si po záverečnej z potravín. Všetkých päť slúchadiel pozdĺž celej linky sa rozozvučalo crn-crń, Bill volá Maciu, crń-crń-crń. A potom tvoj hlas, aká sranda po prvýkrát počuť tvoj hlas v telefóne, aké krásne to bolo.

„Haló, Macia.“

„Haló, Bill, ako sa máš?“

„Mám sa dobre, už si skončila?“

„Teraz sme doumývali riady.“

„Predpokladám, že nás dnes všetci zasa počúvajú.“

„Asi áno.“

„To nevedia, že ťa ľúbim? Človek by si myslel, že im to postačí.“

„Možno to tak nie je.“

„Macia, nezahráš mi radšej niečo na klavíri?“

„Dobre, Bill. A ktorú?“

„Ktorú len chceš, mne sa páčia všetky.“

„Tak dobre, Bill, počkaj, kým nastavím slúchadlo.“

A potom sa Cole Creekom až na západ za vrchy Denveru niesla hudba cez telefónne drôty, úplne nové a úžasné. Jeho matka, ešte predtým, ako sa stala jeho matkou, predtým, ako si vôbec pomyslela, že sa stane jeho matkou, si sadala za jediný klavír v celom Cole Creeku a hrávala *Prekrásne belasé Ohio* či možno *Pieseň o Červenom krídle*. Hrávala ich do slúchadla telefónu a jeho otec sedával v Shale City a počúval ich s myšlienkou, aké nádherné je, že môže sedieť dvanásť kilometrov ďaleko, držať pri uchu malú čiernu vecičku a počúvať Maciu, jeho krásnu Maciu, ako v dialke hrá.

„Počul si to, Bill?“

„Áno, nádhera.“

Potom do rozhovoru bez štipky hanby skočil niekto vyššie či nižšie na linke.

„Macia, práve som zdvihla slúchadlo a počula tá hrať. Prečo nezahráš *Keď sa skončí bál*? Clem by si ju rád vy-počul, buď taká zlatá.“

Jeho matka sa vtedy opäť posadila ku klavíru, zahrala *Keď sa skončí bál* a Clem tam niekde po prvý raz za tri či štyri mesiace počúval hudbu. Ženy farmárov si po práci sadali so slúchadlami pri ušiach a zasnene počúvali s myšlienkami na veci, ktoré by ich mužom ani nenapadli. Tak to v osamelej doline chodilo, ľudia prosili jeho matku, aby im zahrala ich obľúbenú pieseň, zatiaľ čo jeho otec v Shale City s radosťou počúval, no občas ho azda premáhala netrpezlivosť a vravel si, kiežby si tí ľudia v Cole Creeku uvedomili, že to nie je koncert, ale dvorenie.

Zvuky, zvuky, všade navôkol samé zvuky a zvonenie telefónu, ktoré sa vytrácalo a potom zas silnelo, jemu, ktorý bol taký chorý a hluchý, že by najradšej zomrel. Utápal sa v čiernej ničote a v diaľke zvonil telefón, ktorý nikto nedvíhal. Ešte ďalej sa rozoznel klavír a on vedel, že to hrá jeho matka pre jeho mŕtveho otca ešte predtým, ako umrel, ešte predtým, ako vôbec pomyslela na neho, svojho syna. Klavír hral do rytmu s telefónom a telefón zas zvonil do rytmu s klavírom a na pozadí toho celého bolo ohlušujúce ticho, túžba počuť a samota.

*Červené krídlo jagá sa vo svite mesiaca,
spev vtákov vo vánku smutne sa potáca...*